

Maršal Tilly, veľký ctiteľ Panny Márie a jeden z najnadanejších vojvodcov 17. storočia, 2. časť

Branislav Krasnovský

6. septembra 2024 **✚ História**

predchádzajúca časť:

Maršal Tilly, veľký ctiteľ Panny Márie a jeden z najnadanejších vojvodcov 17. storočia, 1. časť

V prvej časti sme si predstavili maršala Tillyho, jedného z najvýznamnejších habsburských vojenských veliteľov v čase tridsaťročnej vojny. Na pleciach tohto muža ležalo bremeno záchranu habsburskej monarchie, obkľúčenej nepriateľmi, ktorí sa neváhali spojiť aj s osmanskými Turkami v boji proti katolíckym Habsburgovcom.

Dnes si predstavíme najťažšie obdobie tridsaťročnej vojny, ktoré museli maršal Tilly a jeho priateľ gróf Pappenheim riešiť. V boji proti Švédom obaja hrdinsky padli, vďaka nim sa však podarilo švédsku luteránsku vojenskú mašineriu zlomiť a habsburskú monarchiu zachrániť.

Švédka fáza tridsaťročnej vojny (1630 - 1635)

Švédsky panovník Gustav Adolf bol veľký reformátor. Skonsolidoval politické, ekonomické i vojenské pomery v kráľovstve natoľko, že Švédsko sa naozaj stalo veľmocou Severu. V 17. storočí ovládalo tiež veľkú časť Poľska, Nórsko, Fínsko i Pobaltsko. Vybudoval silnú a skvele vycvičenú armádu, ktorá získala bojové skúsenosti v Poľsku a Pobaltsku a s ktorou potom vtrhol do Nemecka. Švédske jednotky sa s podporou Anglicka a Francúzska vylodili v Meklenbursku a začali svoje bojové ťaženie do centrálného Nemecka a Bavorska. Veľkým spojencom Švédska sa stalo opevnené mesto Magdeburg, známe svojou protikatolíckou nenávisťou.

Maršal Tilly v čele svojich skúsených tercií prenikol v marci 1631 k Magdeburgu a vyzval predstaviteľov mesta, aby sa vzdali. Nasledovalo arogantné nie, pretože v Magdeburgu boli presvedčení, že čoskoro dorazí švédka armáda a spolu s ňou maršala Tillyho porazia. Tilly a pappenheimskí zhromaždili 40 000 vojakov a na mesto zaútočili.

Boje na hradbách trvali až do mája 1631, kedy sa Tillyho vojakom a pappenheimským podarilo preraziť prielom v hradbách a katolícke jednotky cezeň prenikli do mesta. Luteráni sa odmietli vzdať, bojovalo sa teda od domu k domu, takže počas čistenia mesta zahynulo okrem luteránskych vojakov aj 20 000 Magdeburčanov z celkového počtu 25 000 obyvateľov. Mesto patrilo v roku 1631 k tým najvýznamnejším na území dnešného Nemecka, jeho význam bol porovnateľný s významom Berlína, Mníchova, Hamburgu či Kolína nad Rýnom.

Obliehanie Magdeburgu, 1631

zdroj: wikimedia commons

V luteránskej tradícii bol maršal Tilly dlho považovaný za vraha, ktorý nechal povraždiť nevinných magdeburských civilistov a vytvárali proti nemu cieľenú propagandu. Snaha luteránov proti pappenheimským však nemala veľký význam, tí totiž pod vedením svojho veliteľa, grófa Gottfrieda Heinricha zu Pappenheim mali v nemeckom luteránskom prostredí aj bez nej všeobecne veľmi zlú povesť – boli to tvrdí a nekompromisní vojaci, ktorí sa riadili známym heslom z vojen proti albigéncom – „*zabíjajte všetkých, Boh si svojich pozná*“ a razili tézu „*mŕtvy luterán – dobrý luterán*“ – takže robiť v luteránskom prostredí netvora z Gottfrieda Heinricha zu Pappenheim bolo zbytočné.

Fakty sú však neúprosné. Historici našli dostatok písomných prameňov a listín, z ktorých je zrejmé, že maršal Tilly napriek tomu, že bol extrémne nepriateľsky naladený voči reformácii, sa správal voči luteránskym civilistom mierne a snažil sa vyhnúť stratám na ich životoch. Po dobytí tollskej pevnosti poslal do Magdeburgu parlamentárov s listinou, aby sa Magdeburg vzdal. Mestská rada ponuku odmietla, podľa niektorých prameňov Tillyho parlamentárov dokonca zavraždili a Magdeburčania sa rozhodli spoľahnúť na švédsku pomoc.

Listy, podľa ktorých sa Tilly vysmieval z mŕtvych obetí v Magdeburgu, sa ukázali byť luteránskou vyfabulovanou propagandou, podobnou anglickým fabuláciám z I. svetovej vojny, podľa ktorých nemeckí vojaci bodákmi zabíjajú francúzske tehotné ženy, či americkým fabuláciám z vojny v Kuvajte, v ktorých sa uvádzalo, že irackí vojaci zabíjajú deti v inkubátoroch a následne inkubátory vozia do Iraku.

Podľa historických informácií v záverečnej fáze bitky sa poslední miestni magdeburskí luteráni aj s deťmi zoradili do sprievodu a na trhovisku v centre mesta začali spievať luteránsky hymnus „*Zachovaj nás Hospodine, neochvejných vo svojom slove, znič pápeža, ktorý mečom vytrhol kráľovstvo z rúk tvojho syna a zmaril tak všetko, čo vykonal*“ (voľný a skráteneý preklad, pozn. aut.). Žiaľ, katolícki žoldnieri Tillyho a Pappenheima plní adrenalínu to nepovažovali za dobrý nápad a spevákov na tržnici zmasakrovali. Ako už bolo spomenuté vyššie, nažive ostalo len asi 5000 obyvateľov mesta.

Bojový pochod pappenheimovcov, pochádza zo 17. storočia, úprava je z 19. storočia

zdroj: youtube.com

Po zničení Magdeburgu sa Gustav Adolf a maršal Tilly stretli po prvýkrát na bojovom poli 17. septembra 1631 v bitke pri Breitenfelde. Tilly tu utrpel významnú taktickú porážku, pretože súčinnosť švédskeho delostrelectva a ťažkej jazdy – kyrysníkov bola ohromujúca. Okrem toho cisársky generál Valdštejn, ktorý v tridsaťročnej vojne tiež zohral dôležitú úlohu, neprišiel Tillymu na pomoc (nadaný vojvodca Valdštejn to hral na dve strany, Švédi sa ho snažili získať na svoju stranu, sľúbili mu veľký finančný obnos a značné

územia, kvôli tomu ho na príkaz cisára Ferdinanda II. aj v Chebe írski a pappenheimskí žoldnieri spolu s jeho najvyššími dôstojníkmi v roku 1634 aj zavraždili). Maršal Tilly teda utrpel porážku, bitka pri Breitenfelde bola od roku 1618 prvým veľkým víťazstvom luteránov.

Po porážke pri Breitenfelde sa maršal Tilly stiahol do Bavorska, ktoré pripravoval na obranu proti Švédom. Jeho vojaci aj v obrane spoločne s pappenheimovcami ukazovali svoje kvality a švédsky kráľ Gustav Adolf si bolestne uvedomoval, že jeho elitné jednotky, ktoré úspešne bojovali v Pobaltsku či Poľsku, majú značné straty a ich útočná sila sa tak podstatne oslabila.

Napriek tomu sa Švédi rozhodli preniknúť do centrálného Bavorska, kde sa im v bitke pri rieke Lech postavili na rozhodný odpor oveľa slabšie Tillyho elitné jednotky pod vedením svojho milovaného maršala. Na začiatku marca 1632 Tilly uštedril švédskemu predvoju nepríjemnú porážku a dokonca sa mu podarilo získať časť švédskych zásob, čo Gustava Adolfa veľmi rozzúrilo – zásoby, ktoré predvoj získal, nutne potrebovali švédski vojaci.

Gustav Adolf teda osobne viedol útok na Tillyho jednotky, ktorý sa rozhodol stiahnuť svoje sily za riekou Lech. Osobne viedol obranu brodu na rieke Lech, kde ho však Švédi postrelili z arkebúzy. Guľka mu rozdrvila stehennú kosť, takže ho jeho dôstojníci stiahli z bojovej línie s ťažkým zranením. Žiaľ, maršal Tilly dostal sepsu zo zlomenej kosti a o 15 dní neskôr v Ingolstade, 30. apríla 1632 vo veku 73 rokov zomrel.

Jeho verní španielski, talianski, belgickí a nemeckí dôstojníci sa zúčastnili v Ingolstade aj jeho pohrebu. Boli to oni, kto zabalil telo maršala do jeho mariánskej zástavy, v ktorej ho aj uložili do hrobu.

Pár slov na záver

Za svojím priateľom maršalom Johannom Tsercleasom de Tilly smútil aj jeho takmer o 30 rokov mladší priateľ generál Gottfried Heinrich zu Pappenheim. Keď už bolo aj vo Viedni na cisárskom dvore jasné, že Valdštejn je zradca, cisár Ferdinand II. Habsburský začal otvorene uprednostňovať Pappenheima, pretože mu dôveroval a zveroval mu tie najťažšie vojenské úlohy.

Na Gottfrieda Heinricha zu Pappenheim teda doľahla zodpovednosť za ďalší vývoj tridsaťročnej vojny. Generál nebol tak dobrý katolík ako maršal Tilly, vojnovému remeslu aj on a aj jeho vojaci však rozumeli veľmi dobre. V radoch jeho jednotiek začali bojovať aj prví anglickí, írski a škótski rojalisti, ktorí nenávideli Olivera Cromwella a kalvínske či anglikánske Anglicko, ktoré reprezentoval.

So svojimi vojakmi sa gróf Gottfried Heinrich zu Pappenheim zúčastnil rozhodujúcej bitky tridsaťročnej vojny pri Lützene. Bitka sa uskutočnila 16. novembra 1632 a v novembri sa de facto končili poľné ťaženia roku 1632. Vojská sa pripravovali na prezimovanie, keď pappenheimská tercia narazila počas zahmleného rána na švédskych kyrysníkov. Nikto z pappenheimských vtedy netušil, že oddiel švédskych kyrysníkov vedie sám švédsky panovník Gustav Adolf.

Salva pappenheimských mušketerov sadla presne, medzi smrteľne zranenými bol aj švédsky kráľ. Švédi z bojiska utiekli v snahe svojho panovníka zachrániť a priviesť ho rýchlo do mesta, kde by mohli lepšie ošetriť jeho zranenie. Gróf Gottfried Heinrich zu Pappenheim pravdepodobne ani len netušil, že jeho muži zabili švédskeho kráľa Gustava Adolfa a v priebehu dňa padol v potýčkach so švédskymi vojakmi aj on.

Žiaľ, novodobé hyeny spolatnili na internete všetky vyobrazenia týkajúce sa smrti maršala Tillyho, takže ich v článku nemôžeme použiť, našťastie sú však tieto novodobé hyeny historicky negramotné, a tak obrázok týkajúci sa Pappenheimovej smrti je verejnosti voľne prístupný (podľa romantickej verzie, keď naši smrteľne raneného Pappenheima jeho dôstojníci, on sa im z posledných síl priznal, že na bojisku k nemu prišiel jeho mŕtvy priateľ Tilly, ktorý ho sprevádzal v modlitbách na jeho poslednej ceste...).

Za umierajúcim Pappenheimom prichádza na bojisko mŕtvy maršal Tilly pri mesačnom svite

zdroj: timelessmoon.getarchive.net

Smrťou panovníka Gustava Adolfa stratila švédská armáda svoj geniálny mozog, a ostatní švédski generáli nedosahovali jeho taktickú úroveň, čo sa prejavilo aj na fronte. Keď potom pappenheimskí spoločne s írskymi žoldniermi zlikvidovali Valdštejna a hlavu jeho štábu vojvodu Kinského v Chebe v roku 1634, došlo vo vojne ku stagnácii.

To však už do vojny na strane Švédov vstúpili aj Francúzi. V roku 1637 zomrel Ferdinand II. Habsburský a na tróne ho nahradil jeho syn Ferdinand III. Habsburský. Francúzi, Angličania, Turci a Švédi, presvedčení, že neskúsený mladík situáciu nezvládne, spoločne zaútočili na Habsburgovcov s cieľom totálne ich zničiť. Nestalo sa tak, pretože Boh si svojich pozná a katolíckych Habsburgovcov zachránil.

Tridsaťročná vojna, ktorej konca sa maršal Tilly a ani generál Pappenheim nedožili, skončila Vestfálskym mierom v roku 1648 (v najťažšej fáze vojny v 40. rokoch pomohli paradoxne Habsburgovcom Dáni, zaútočiaci na Švédov, ktorí po dobytí Prahy pripravovali útok na Viedeň). Švédsky generál Torstensson sa musel aj s armádou vrátiť a poraziť Dánov, pričom osamotení Francúzi si na útok na Viedni netrúfli. Montecuccoliho kyrysníci a habsburské tercie zastavili turecké útoky v Uhorsku, navyše vo Francúzsku po smrti kardinála Richelieua prepukli povstania proti kardinálovi Mazarinovi, ktorý chcel vládnuť za približne len 5-ročného Ludovíta XIV. iba na základe toho, že mal sexuálny pomer s jeho matkou Annou Rakúskou. Fronda (*fronda, odbojné hnutie šľachty a buržoázie v čase vlády nedospelého Ludovíta XIV., pozn. aut.*) princov spolu s frondou mešťanov v Paríži „zlomili Mazarinovi politicky väzy“ a všetky vyčerpané krajiny sa následne dohodli na ukončení vojny vo Vestfálsku.

Dobrotivý Boh milostivo zhliadol po tridsaťročnej vojne aj na dcéru švédskeho panovníka Gustava Adolfa, na kráľovnú Kristínu, ktorá konvertovala na katolicizmus. Táto svätica to nedokázala medzi luteránmi vo Švédsku vydržať, vzdala sa trónu a odišla do Ríma, kde ako katolíčka žila až do konca svojich pozemských dní.

Portrét Kristíny Švédskej na obraze Sébastiena Bourdona

zdroj: wikimedia commons

URL adresa článku: <https://christianitas.sk/marsal-tilly-velky-ctitel-panny-marie-a-jeden-z-najnadanejsich-vojvodcov-17-storocia-2-cast/>